

Octrooi op natuurlijke eigenschappen staat op scherp

Jarenlang stonden ze zij aan zij: het kwekersrecht en het octrooirecht. Het kwekersrecht was het exclusieve domein voor de land en tuinbouw. Octrooi was voorbestemd voor de industrie. Maar toen de biotechnologie haar intrede deed, bleek die octrooiwet ineens ook heel interessant te zijn voor de veredelingssector. Sindsdien houdt het octrooirecht de gemoederen van de zaadveredelingsbranche bezig.

De sector is verdeeld in twee kampen. Waar enkelen hun best doen om octrooi te verkrijgen, vinden de meeste veredelaars het een oneigenlijk gebruik van de regelgeving. Zij vinden het vertrouwde kwekersrecht een afdoend systeem. Waar komt dit spanningsveld tussen octrooi- en kwekersrecht vandaan? Hoe zit het precies?

Kwekersrecht versus Octrooi

Van oudsher teerde de veredelingssector op het kwekersrecht. Het geeft voor 25 jaar exclusief recht op een plantenras met de mogelijkheid dat anderen daarop kunnen voortbouwen. Het bepaalt namelijk dat iedereen elkaars ras vrij mag gebruiken om daarmee een nieuwe

variant te kweken. Een octrooi geeft voor 20 jaar het exclusieve recht op een uitvinding. Voortborduren op die uitvinding blijft vallen onder de octrooibescherming en kan dus een doorontwikkeling blokkeren. En voor de plantenveredeling komt deze octrooibescherming bovenop het vertrouwde Nederlandse kwekersrecht, dat de basis vormt voor de vooruitgang binnen de zaadveredeling.

Uitholling

Niels Louwaars, algemeen directeur van Plantum, volgt de ontwikkelingen op de voet. Hij voorziet een uitholling van de veredelingssector als de octrooi-voorziening op planten niet wordt aangepakt. De titanenstrijd die Plantum

sinds 2009 voert, is in februari 2017 in een beslissende fase beland. De Europese Unie deed de hoopvolle uitspraak dat het octrooirecht niet van toepassing moet zijn op klassieke veredeling. Het is een doorbraak in de discussie die hoop biedt op een positieve aanpassing van de Europese Octrooiwet. Tenminste zo ziet Louwaars het.

De uitspraak is goed gevallen bij de groep bedrijven die jarenlang gelobbyd heeft om het octrooirecht op natuurlijke planteigenschappen aan te pakken. Hun grootste bezwaar is dat het de ontwikkeling van nieuwe plantenrassen belemmert. Al die jaren heeft Plantum ervoor gepleit

dat veredelaars vrij moeten kunnen beschikken over biologisch materiaal om nieuwe gewassoorten te kunnen kweken. De vrees was dat dit steeds moeilijker zou gaan worden. Louwaars legt uit waarom: "In 1998 heeft Europa een richtlijn uitgevaardigd waarin staat dat je op gewone kruisingsmethodes geen octrooi kunt aanvragen, en ook niet op een plantenras. Om dat te omzeilen, gingen kwekers octrooi aanvragen en ook krijgen op nieuwe planten waarin via kruising een interessante eigenschap is ingebracht, zoals bijvoorbeeld resistentie tegen een ziekte. Deze octrooien hebben verstreckende gevolgen. Want als een eigenschap gepatenteerd is, dan valt het hele ras weg voor de vrije veredeling."

Om hieraan een halt toe te roepen, luidde de brancheorganisatie de noodklok: Als de weg naar octrooien zo gemakkelijk is, dan wordt de hele plantenveredeling geblokkeerd. Om betere rassen te kunnen ontwikkelen, is het voorwaarde om toegang te hebben tot genetische diversiteit. Plantum kreeg bijval van LTO, VBN en andere ketenpartijen die het belang van een diverse veredelingssector onderstreepten. "Het is belangrijk om een goede bescherming te hebben, maar het octrooirecht op natuurlijke eigenschappen gaat te ver", zegt Louwaars. "Uiteindelijk is dat ook de grootste reden geweest om er tegen te ageren. Wij willen dat een continue aanvoer van nieuwe rassen gegarandeerd blijft. Dat is in het belang van de sector, van de kwekers en van de consument."

Ook maatschappelijke organisaties als Greenpeace en 'No Patent On Seeds' mengden zich in de discussie en gingen

Volgens Syngenta

Syngenta vindt dat de verklaring van de EU Commissie meer vragen oproept dan antwoorden geeft. De onduidelijkheid wordt veroorzaakt doordat de European Patent Convention (EPC) en de EU commissie een verschillende definitie gebruiken voor 'essentially biological processes'. Hierdoor kan de EU-kennisgeving niet per direct door het Europese Octrooibureau geïmplementeerd worden. Deze onduidelijkheid is belemmerend voor innovatie in de agrifood sector en moet daarom zo snel mogelijk worden weggenomen. Zowel het kwekersrecht als het octrooirecht zijn van belang voor het stimuleren van de broodnodige innovatie in de plantenveredeling. Indien toegang tot innovaties in de plantenveredeling goed is geregeld, zijn er geen

knelpunten tussen het octrooi- en kwekersrecht.

Syngenta heeft een bijdrage geleverd aan het EU-Symposium gehouden op 18 mei 2016.

Met de daar overeengekomen maatregelen wordt de balans tussen het kwekersrecht en het octrooirecht hersteld. Het bedrijf is voorstander van de volgende principes:

- Vrije toegang tot innovaties in de plantenveredeling, maar commercieel gebruik is niet gratis. 'Free access but not access for free'.
- Verbeterde kwaliteit van toegekende octrooien. Dat wil zeggen strikte toepassing van de criteria: nieuw, innovatief en industrieel toepasbaar.
- Verbeterde transparantie ten aanzien van aanwezigheid van geoctrooierde eigenschappen in commerciële variëteiten. Dat wil

zeggen het pro-actief publiceren van informatie over geoctrooierde eigenschappen in het veredelingsproces (een database voor patenten, zoals de Pinto-database). Dit voorkomt het ongemerkt gebruik van plantmateriaal met een geoctrooierde eigenschap in het veredelingsproces. Tevens zal door verbeterde transparantie worden aangetoond dat het "probleem dat patenten de toegang blokkeren tot genetisch materiaal" in de plantenveredeling, in werkelijkheid minder groot is dan wordt voorgesteld.

- Goede toegang tot genetische diversiteit en innovatieve eigenschappen voor veredelaars, onder andere door het International Licency Platform Vegetables (ILP) en TraitAbility.

nog een stapje verder. Zij huldigden ook het standpunt dat planten, verkregen uit essentieel biologische processen, zoals klassieke veredeling, in het geheel niet octrooieerbaar zouden moeten zijn.

EU-lidstaten zijn tegen

Al dit verweer heeft, met een aanloop van acht jaar, uiteindelijk geleid tot een belangrijke uitspraak. Eind 2015 trok het Europees Parlement aan de bel. In mei 2016 organiseerde EU-voorzitter Nederland een belangrijk symposium over dit onderwerp. In februari 2017 concludeerden de Europese lidstaten dat het in nooit de bedoeling is geweest van die wet van 1998, om octrooien te vestigen op producten van wezenlijk biologische processen. "Ofwel als je gewoon via kruisingsveredeling uit een wilde plant een nieuwe eigenschap selecteert, zoals bijvoorbeeld een nieuwe bloemkleur of een resistentie tegen een ziekte, dan komt dat uit de natuur en dan moet je daarop geen octrooi kunnen vestigen", licht Louwaars toe. "Een octrooi op technische methodes, zoals genetische modificatie, voor het verkrijgen van een nieuw ras -en dan ook op die eigenschappen zelf-, blijft echter wel mogelijk binnen dit voorstel."

De mening van de EU-lidstaten ligt nu ter beoordeling aan het Europees Octrooibureau, EOB, het uitvoerend orgaan voor deze materie. Iedereen wacht met spanning op een reactie. Zal het EOB het EU-standpunt overnemen en zo ja, hoe gaat ze dat dan implementeren? Ook Mark Jolink, Nederlands en Europees octrooi-



gemachtigde bij octrooibureau EP&C volgt de gang van zaken nauwgezet. "Vorige maand, april 2017, zijn aan de 38 aangesloten landen een aantal opties voorgelegd", weet hij. "De meest waarschijnlijke optie is dat de regels van het verdrag worden aangepast, zodanig dat octrooien op planten uitsluitend verkregen via klassieke veredeling niet meer mogelijk zijn."

Exclusively

Als octrooigemachtigde kijkt Jolink naar de formulering van die voorgestelde nieuwe regel. Die luidt: 'European patents shall not be granted in respect of plants or animals exclusively obtained by means of an essentially biological process.'

"Ik ben vooral getriggerd door het woord 'exclusively'. Dat lijkt te betekenen dat als je kunt laten zien dat de plant

ook op een andere manier te verkrijgen is, dat die dan wel octrooieerbaar is." Een aanpassing van de regel zal vooral door de 'klassieke' veredelaars een overwinning zijn, denkt Jolink. "Het kan ervoor zorgen dat er meer vrijheid van handelen ontstaat. Het groter belang is het snel en betaalbaar kunnen beschikken over geoctrooieerd materiaal. Nu ligt daar een obstakel omdat de octrooihouder kan verhinderen dat er met zijn vinding in een commerciële setting verder wordt ontwikkeld." Als octrooigemachtigde kan Jolink zich ook voorstellen dat de nieuwe regel voor grote innovatieve zaadconcerns minder kansen biedt om gedane investeringen terug te verdienen. Maar hij laat erop volgen dat gerichte genetische aanpassingen die tot nieuwe planten leiden wél octrooieerbaar blijven. "Het is dus zaak uit te zoeken tot welke genetische veranderingen het kruisen en selecteren heeft geleid." Het is zijn dagelijkse praktijk. "Ik heb een aantal zaken waar dit speelt. Het gaat dan om slimme en inventieve manieren om via kruisen en selecteren tot een zeer waardevolle plant te komen. Voor die zaken moet ik straks wellicht uitzoeken of we beschreven hebben welke genetische veranderingen die plant heeft ondergaan. En of die ook op een andere manier dan via kruisen en selecteren te bereiken zijn."

"Octrooigemachtigden zijn ongelooflijk bedreven in het formuleren", zegt Louwaars. "Het is aftasten wie de slimste is: het octrooibureau met haar 'waterdichte' omschrijving, of de octrooigemachtigde die het lukt om de regels zo te interpreteren dat de aanvraag octrooiwaardig is."

Wannéer het Europees Octrooibureau met haar beslissing naar buiten komt, is niet bekend. Tot die tijd staan octrooiaanvragen op dit gebied in de wacht. Wat betreft de reeds verleende octrooien, moet worden afgewacht wat het Europees Hof van Justitie hiervan vindt. Daarover heeft het Europees Octrooibureau geen zeggenschap. Plantum heeft in elk geval veel positieve reacties gehad van de achterban over

de op handen zijnde wending van de Europese Octrooiwet. Maar er zijn ook bedrijven voor wie de uitspraak wellicht zwaar ingrijpt in de strategie. "Als octrooien een belangrijke plaats hebben in het bedrijfsbeleid, dan is het teleurstellend als je de rechten verliest of op zijn minst het uitzicht op toekomstige rechten ziet afnemen", erkent Louwaars.

International Licensing Platform

Buiten alle wetgeving om, is ook de veredelingssector zelf in actie gekomen om de problematiek van blokkerende octrooien weg te nemen. Met de oprichting van het International Licensing Platform (ILP) in 2015, heeft een groep van groentezaadbedrijven uit Nederland, Frankrijk, Zwitserland en Japan onderlinge afspraken gemaakt om de scherpe randjes van het octrooisysteem weg te poetsen. De intentie is om geoctrooieerd materiaal gemakkelijker beschikbaar te maken, weliswaar onder betaling. "Ik begrijp dat het zo werkt dat als iemand een licentie vraagt, de octrooihouder die niet mag weigeren en in onderhandeling moet gaan over de prijs", legt Louwaars het principe uit. Komen de partijen er onderling niet uit, dan beslist de arbitragecommissie. "Dat platform is goed voor zowel partijen die innovatief bezig zijn, alsook die gebruik willen maken van de nieuwigheid", aldus Jolink. Hij noemt die samenwerking een mooie oplossingsrichting om uit de impasse te komen. "Ik snap de zorg van de sector. Het is niet wenselijk dat een octrooihouder de macht heeft om een doorontwikkeling op zijn uitvinding tegen te houden. In de industriële sector zijn ze al veel verder in het nadenken hierover. Bijvoorbeeld in de telecomsector. Als de octrooihouder van 4G-technologie niemand toestaat daar gebruik van te maken, dan krijgt die een enorme machtspositie en kan hij de hele markt blokkeren. In die branche zijn daarom zogenaamde patentpools opgericht waarin die belangrijke octrooien bij elkaar zijn gezet en waarbij tegen een redelijk tarief licenties kunnen worden afgegeven."

Volgens Rijk Zwaan

In de laatste twee decennia heeft het octrooirecht zijn intrede gedaan in de plantenveredeling. Octrooien op technologische uitvindingen kunnen een bijdrage leveren aan innovatiekracht. Als octrooien zich uitstrekken tot biologisch materiaal kan dit echter belemmerend werken voor innovatie. En dat is niet wat Rijk Zwaan wil. De organisatie vindt open innovatie in de veredeling van essentieel belang voor de wereldwijde voedselvoorziening. Rijk Zwaan vindt het belangrijk haar investeringen terug te verdienen om weer opnieuw te kunnen investeren in onderzoek en ontwikkeling. Het kwekersrecht maakt dat mogelijk. Veredelingsbedrijven mogen rassen van concurrenten vrij gebruiken voor hun eigen veredelingsprogramma. Ook octrooirechtelijk beschermd biologisch materiaal moet steeds beschikbaar zijn voor de ontwikkeling van nieuwe rassen, is Rijk Zwaan van mening. Deze nieuwe rassen moeten ook gecommmercialiseerd kunnen

worden. Hierin volgt Rijk Zwaan het standpunt van brancheorganisatie Plantum. Om dat te faciliteren is Rijk Zwaan initiatiefnemer en lid van het International Licensing Platform Vegetabele (ILP). Daarin geven leden elkaar tegen een redelijke vergoeding toegang tot geoctrooieerd biologisch materiaal. Het ILP staat open voor alle bedrijven en instellingen die nieuwe plantenrassen van groenten ontwikkelen. Daarnaast heeft Rijk Zwaan een overeenkomst getekend met Syngenta, waarin beide partijen elkaar het recht geven om 'biologisch materiaal dat onder de reikwijdte van hun octrooien valt, te gebruiken voor veredeling en commerciële doeleinden in groenten.' Ook met Bejo heeft Rijk Zwaan een soortgelijke overeenkomst.

De recente uitspraak van de Europese Commissie is in de ogen van Rijk Zwaan een belangrijke stap in het weer in balans brengen van kwekersrecht en octrooirecht.